

ZPRÁVY KMO a KVK

Vydává Krajské museum

s Krajskou výzkumnou komisí v Olomouci — Objednávky řiďte na Krajské museum v Olomouci, náměstí Republiky 6, telefon 2731

Čís. 7

Prosinec 1951

Politická základna průzkumové práce

Na pracoviště Krajského musea v Olomouci přechází z Palackého university výzkumná skupina pro urbanismus a architekturu. Jejím přechodem se stabilizuje politická linie její práce, tak významné v socialistickém státě, který vytvořil její předpoklady zrušením kapitalistického způsobu plánování, výstavby a zalidňování měst.

Jak se může dnešní sídlištní výzkum opírat o MARXE, když se jím přece MARX speciálně nezabýval?

V tom je právě genialita marxismu-leninismu, že z jeho obecných politicko-ekonomických a filosofických závěrů vyplývají i zásady pro socialistický výzkum. Vždyť marxismus je přece program na přeměnu řádu kapitalistického v řád socialistický. Musí tedy v něm být obsažena i metoda, jak řešit novodobé problémy architektonické. A úkol ten dnes dozrál.

Podle MARXE vzniká úkol tam, kde materiální podmínky jeho řešení jsou již dány, nebo kde jsou alespoň v procesu svého vzniku. Také STALIN píše, že nové produktivní síly a jim odpovídající výrobní poměry nevznikají odděleně od starého řádu, po zániku starého řádu, nýbrž v lůně starého řádu. Proto také byl dán úkol výzkumu již v době existence kapitalistického urbanismu a architektury a vytvořen jako součást boje protikladů, tvořících náplň procesu vývoje, vnitřní náplň zvratu kvantitativních změn v kvalitativní (STALIN).

Na rozdíl od metody práce ve státě buržoasním, která zkoumá určený problém bez vztahu k vývoji společnosti, dialektická výzkumná metoda zkoumá problémy socialistického urbanismu a architektury jako souvislý jednotný celek, kde věci a jevy jsou vzájemně a organicky spjaty, jsou na sobě závislé a vzájemně se podmiňují (STALIN). Výzkumným pracovníkům je jasné, že žádný jev nemůže být pochopen, je-li brán izolovaně, mimo souvislost s okolními jevy (STALIN). Věci a jevy nejsou také zkoumány ve stavu dílčí nebo konečné vývojové etapy, nýbrž ve stavu nepřetržitého pohybu a změny, obnovy a vývoje, kdy stále něco vzniká a vyvíjí se, něco hyne a dožívá (STALIN). Velká pozornost je věnována růstu nepatrných a skrytých kvantitativních změn ke zjevným změnám kvalitativním, aby byly správně vyloženy zákonitosti vývoje ve formě skoku (STALIN). Jest pamatováno na to, že věcem a jevům jsou vlastní vnitřní rozpory, že mají všechny kladnou i zápornou stránku, minulost i budoucnost, to co se dožívá i to co se vyvíjí (STALIN). Tyto Stalinovy poučky dialektického materialismu ukazují bezpečně metody práce průzkumníků.

Různá stadia vývoje sídlištního společenství jsou vykládána ve vztahu ke změnám ve výrobním způsobu, nezbytně vyvolávajících změnu celého společenského řádu (STALIN). Obzvláště při definování závad měst, vybudovaných nebo přestavěných v 19.—20. století, jest pamatováno na MARXOVU poučku, že vlastní charakter plánování měst těsně souvisel s rozvojem kapitalistických forem rozmístění obyvatelstva. Vytvoření socialistického státu jest základní podmínkou práce, která plánuje socialistickou úpravu a přestavbu měst v širokém rámci, neboť současným velkoměstům bude odzvoněno jedině po odstranění kapitalistického

kého způsobu výroby (ENGELS). A každé město, malé či velké, jest více méně prosyceno závadností buržoasně-kapitalistického údobí.

Pevnou složkou urbanistické práce jest *krása*, neboť *na kráse měst má zájem jak stát, tak lid (BUNIN)*. Výzkum prohlubuje a zachycuje jevy ve vývoji nepřetržitého pohybu v minulosti, neboť *jen přesnou znalostí kultury, vytvořené lidstvem, jen jejím přepracováním, můžeme budovat proletářskou kulturu (LENIN)*. Nejsou opomíjeny znalosti a zkušenosti sovětských architektů-akademiků, kteří praví, že *umění plánování měst se rozvíjí jen tehdy, když v něm existuje dědičnost (BUNIN)*.

Výzkum se však nedívá na sídlištní útvary historie pouze jako na útvary kulturní, ale především jako na útvary společenské, neboť *město se vytváří v třídní typ osídlení (VESELOVSKIJ)*, vyznačující ve své protvářenosti a struktuře skladbnost a vývoj tříd panských i jejich vztah k třídám podmaněným. Cennou pomůckou, zachycující jednotlivá stadia vývoje, jest historická věda. Víme, že *dějiny společenského vývoje jsou dějinami pracujících mas, které jsou hlavními činiteli výrobního procesu (STALIN)*. Všimáme si nejen vývoje tohoto výrobního procesu ve zkoumaných sídlištních, ale také hmotného prostředí pracujícího lidu, na rozdíl od vědy buržoasní, která se věnovala výhradně studiu prostředí tříd vykořisťovatelských.

A protože třídy dosud vykořisťované stávají se třídami vládnoucími, *jest zapotřebí orientovati se nikoli na ony vrstvy společnosti, které se už nerozvíjejí, nýbrž na ony vrstvy, které se rozvíjejí, mají budoucnost (STALIN)*. Touto vrstvou je vrstva pracujícího lidu, dělnictvo. Vytvoření socialistického státního zřízení znamená prohloubený zájem o studium hmotného prostředí pracujícího lidu, který nemohl býti ještě plně vysvobozen z hmotného prostředí, znehodnoceného kapitalismem. STALIN praví, že *nevyhnutelným příznakem velkých měst buržoasních států jsou brlohy*. Tyto brlohy však existují i v malých městech, existují ještě dnes, v době krátkého přelomu kapitalismu v socialismus. *Jenom socialistická revoluce může rozřešiti bytovou otázku*, prohlásil ENGELS, a to bude také úlohou našeho socialistického zřízení, úlohou orgánů státních i orgánů lidové správy.

Vyřešení bytové otázky brlohů socialistickou asanací se liší úplně zásadně od asanace kapitalistické, která *bouráním nesprávně vystavěných čtvrtí rychle vyhání chudinu do stále horších a přeplněnějších zapadlých koutů (MARX)*. Není ještě příliš vzdálena doba exploitačního rozkvětu starého města, ničeného památkově, v němž *doly bídly vykořisťují se stavitelem-spekulantem, s větším ziskem a menšími náklady, nežli se kdy vykořisťovaly stříbrné doly v Potosu (MARX)*. Ještě stále *drahota nájemních jednotek stojí v nepoměru k jejich kvalitě (MARX)*, ještě stále bydlí v zapadlých ubohých bytech dělníci.

Řešení bytové otázky znamená také uspokojivé odstranění závad materiálního i duševního života pracujícího lidu, odstranění duševní stísněnosti a nemoci, tvořených špatným bytem. *Hmota jest subjektem všech změn*, praví MARX a po něm pokračuje STALIN: *Materiální život společnosti, její bytí, jest prvotné, její duchovní život je druhotný. Duchovní život společnosti je odrazem objektivní reality, odrazem bytí*. Jest nutno, aby materiální život pracujícího lidu, i jeho život duchovní, byl plně vyvinutý a harmonický.

Proto *proletariát nechce mít jen domy, ve kterých by bylo příjemno bydlet, ale mít i domy krásné (KAGANOVIC)*. Na nedostatek základní péče o pořádanost vnějšího vzhledu budov v některých čtvrtích našich velkých měst, majících cenné zastavění, dělající dojem brlohu, upozorňuje i sovětský akademik MORDVINOV. Jeho slova: *Je třeba rozvinout kampaň za pořádanost zevnějšíku našich domů, platí i pro naše města, i pro Olomouc*.

Pobídkou jsou i slova s. STALINA: *Musíme zcela likvidovat důsledky hospodaření Němců, aby byly zvýšenou údržbou napraveny škody v zanedbání četných budov ve městech, která ztrácí jejich chátráním velké hospodářské hodnoty*.

Nová architektura začleňující se na místa zničených staveb, nová architektura vyrůstající v sídlištních hutí a závodů, musí býti nejen funkční, ale i kolektivní a krásná, neboť *architektura není zbytečnost, ani přepych, ani rozmar, nýbrž státní nezbytnost. Obracějíce se k národnímu dědictví, musíme v něm vyhledati*

nejpokrokovější formy pro použití v současné národní architektuře (MORDVINOV).

Tato celá práce od výzkumu, zkoumání jevů a jejich spojitostí, vývoje společnosti a jeho zákonitostí, až k návrhům, semkne se v bodech theorie, neboť *bez znalosti theorie nelze vytvořit výtvarně zvládnuté architektonické dílo (SOBOLEV).*

Tato theorie však nesmí zůstatí utajena, musí přejítí mezi lid, mezi odborné pracovníky, aby splnila své poslání. *Theorie se stává materiální silou, jakmile ovládne masy (MARX).*

Tak vidí průzkumníci svoji práci opřenou o marx-leninismus.

Kz-Ga.

• *MŠVU a olomoucká poradna zástupců krajských museí z českých, moravských a slovenských krajů.* MŠVU dostalo naše usnesení ze zářijové pracovní konference krajských musejníků v Olomouci a v zásadě souhlasí se všemi jeho body. Proto bylo rozhodnuto, že bude svolána pracovní porada zástupců MŠVU, Svazu čl. museí a zástupců krajských museí, na níž bude na základě našich návrhů vypracován statut krajských museí. Na této poradě bude také prodiskutován program krajských museí, zejména pak otázka marxistické periodisace dějin a její aplikace na práci v museích.

• *Výstava KMO 30 let KSČ,* likvidovaná po úspěšném průběhu v Prostějově, bude instalována od 10. prosince v museu v Šumperku (býv. zámek Chiariho).

• *Patronáty zaměstnanců KMO nad okresními musei.* V pracovní schůzi zaměstnanců KMO bylo usneseno, že podle potřeby budou referenti KMO přebíratí patronáty nad okresními musei. Půjde především o ta musea, která postrádají odborných sil a proto nezahájila dosud provoz. Na žádost Městského vlastivědného musea v Zábřehu provedl V. Burián ve dnech 7. a 15. listopadu instalaci prehistorického oddělení. Roztrídil veškeren materiál, který byl po několikerém přemístování sbírek v desolátním stavu. Pro instalaci byly vybrány pouze typické předměty, ostatní materiál byl uložen v depositáři. Instalace byla provedena podle kultur v sedmi vitrinách. Ke každé vitrině byla připojena stručná charakteristika příslušné kultury, mapa s lokalitami a vysvětlivky k jednotlivým exponátům. Zbývá provést instalaci historické části, pro niž nejsou k dispozici dostatečné prostory.

Odbor věd přírodních

Přírodovědný odbor KMO děkuje všem zájemcům o přírodní vědy, kteří tolika dotazy, kritikami a návrhy přispívají podstatně k jeho rozvoji. Zvláště nás potěšilo, že se ke spolupráci přihlásily i přírodopisné sekce pedagogických sborů (Olomouc, Kojetín) se žádostmi o podpoření rozvoje školních sbírek přírodnin, o pořádání výstavek ve školách a přednášek na výstavách KMO a o vedení při praktikách z různých oborů věd přírodních. Při nesmírném zatížení pracovním a při velkém počtu a rozmanitosti našich úkolů nemůžeme bohužel všem zájemcům ihned anebo plně vyhovět. Nezlobte se na nás proto. Za krátkou dobu trvání našeho ústavu nebyli jsme s to ještě ani utřídit a doplnit sbírky KMO tak, jak by bylo žádoucí. Mnohé je u nás ještě zastaralé a teprve nově zaměřenou trpělivcu kolektivní prací vykuďujeme náš ústav tak, jak si více než zaslouhuje. Ty, kdo se dosud přihlásili, budeme zvat na naše exkurse na význačná naleziště přírodnin a při sběru dokladového materiálu budeme již pamatovat na naše školy, které dosud nemají ani základních sbírek. Každá nová přihláška ke spolupráci nás potěší a dokáže nám, že jdeme správnou cestou.

• *Oddělení pro geologii KMO (dr. Vladimír Strnad)* pracuje na zhodnocení zájmových oblastí pro stavby a zakládání sídlišť v kraji.

Referent dokončil zpracovávání letošních průzkumných akcí v oblasti kulmu a předá jejich výsledky plánovacím referátům KNV v Olomouci a v Ostravě a Slez. studijnímu ústavu - podle politické příslušnosti území, v němž byly konány.

• **Děkujeme touto cestou všem vědeckým ústavům, institucím a jednotlivcům, kteří nám věnovali nebo zapůjčili materiál na výstavu Kras a jeskyně.** Výstava budí živou pozornost u nejširší veřejnosti. KMO obdrželo již několik nabídek na přenesení výstavy do okresních měst v kraji. Máte-li zájem o zapůjčení této výstavy do vašeho města, podejte nám o tom zprávu co nejdříve, abychom mohli plánovitě a úsporně postupovat při jejím přemístování. Výstavu navštěvují v učebních hodinách seminářů a praktik posluchači PU a žáci vyšších stupňů škol středních, jimž referent podává odborný výklad.

• *Vznikající krasové oddělení KMO* obdrželo od pracovníků v Javoříčských jeskyních první nález nosorožce (*Rhinoceros spec.*, fragment humeru). Poněvadž v místech při novém vchodu do jeskyně očekáváme další kostní nálezy, zařídili jsme, aby byly zachráněny pro sbírky KMO.

V oblasti jeskyně Na Pomezí provede ještě letos zaměření podzemních prostor *Rasovny* a okolních povrchových krasových zjevů skupina dr. Václava Nováka ze Zeměpisného ústavu PU v Olomouci.

• *Oddělení pro paleontologii KMO* vystavuje paleontologický materiál ze spodnovevonských křemeneů vrbenských od Vrba ve Sl. zapůjčený dr. Z. Špinarem z KU. KMO se bude snažit získat do svého vlastnictví co možná nejúplnější kolekci těchto fosilií v rámci krajské dokumentace přírody.

• *Mineralogické oddělení KMO* bylo obohaceno o další kolekci krystalů křišťálů a záhněd značných velikostí z Velké Kraše na Jesenicku.

KMO navázalo spolupráci s Jesenickými vápenicemi, n. p., se sídlem ve Vápenné a získalo laskavostí vedení podniku unikátní mineralogické a paleontologické nálezy, jakož i fotografie o způsobu těžby z lomů ve Vápenné. Děkujeme za přátelskou ochotu ke spolupráci.

• *Geografické oddělení KMO* (dr. Jan Luner) započalo s klimatografickou prací o kraji Olomouckém. Spolu s plánovacím ref. KNV v Olomouci podalo ministerstvu vnitra návrh na zřízení krajské služby klimaticko-meteorologické. Tímto návrhem je sledováno zjednodušení agendy mezi Státním meteorologickým ústavem a příslušnými referáty KNV (hlavně II. a IX. ref.), jejichž průzkumná činnost se opírá o statistická data klimatická a fenologická. Oddělení si vzalo za úkol doplňovat prořídlou síť pozorovacích stanic v kraji Olomouckém. Po dohodě s příslušným referentem na SMÚ v Praze a po dohodě se Severomoravským Krasem (oblastní správou Krápníkové jeskyně Olomouckého kraje) budou zřízeny pozorovací stanice III. řádu při jeskyních se stálým provozem (Javoříčko, Jeseník, Mladeč, Zbrašov) a jinde.

Vyzýváme zájemce, kteří by chtěli vykonávat pozorovací službu meteorologickou, aby se přihlásili u Krajského musea v Olomouci (Olomouc, nám. Republiky 6) ke spolupráci. Státní meteorologický ústav v Praze jim dodá potřebné přístroje a referent KMO poskytne jim instruktáž jak s přístroji zacházeti.

• *Zoologické oddělení KMO* (dr. V. Teyrovský) pokračovalo v pravidelných příležitostných týdenních expozicích „Novinková služba KMO“; veřejnosti byly tu předvedeny mimo jiné ukázky z biologie pohlaví a rozmnožování hmyzu a červů, z fauny našich obojživelníků a j.; pozornost vzbudily živé pakobylky (dar prof. dr. S. Hraběte, ředitele zool. ústavu Masarykovy university v Brně). Oddělení připravilo dále výstavku „Základy nauky o vývojové přeměně živočišstva“, v níž sdruženy některé konkrétní ukázky k ilustraci přednášky prof. dr. Zvejšky v přednáškovém cyklu Socialistické akademie

v Olomouci. Některé exponáty pro tuto výstavku byly získány laskavostí zoologického oddělení Slezského musea v Opavě (dr Z. T e s a ř) a ústavu zoologického paedagogické fakulty PU (dr B. N o v á k). Výstavka potrvá do 31. prosince t. r.

V museu v Úsově opravil preparátor oddělení J. F a b b r i s většinu suchých zoologických preparátů a pokračuje v preparaci loveckých trofejí, které tam jsou uloženy. V KMO přistoupil k montážím skupin ptačích a ssavčích podle různých přírodních prostředí. V posledních měsících zhotoveno přes 200 kusů ptačích spratků.

Byly naplánovány a částečně již založeny nové moderní depositáře pro všechna oddělení odboru věd přírodních. Dílny započaly také opravy a čištění plisto-cenního osteologického materiálu, dosud uloženého v bývalém Vlasteneckém museu.

- *Botanické oddělení KMO* (dr B. Š u l a) pracuje v současné době na kraji-nářsko-technickém soupise a zhodnocení území a lokalit s chráněnou květenou v zájmové oblasti města Olomouce. Tato práce je prováděna k účelům zastavovacím pro ČSSZ-Stavoprojekt v Olomouci a bude později rozšířena na celý Olomoucký kraj. Současně provádí botanické oddělení úpravu svých pracovních místností a botanického depositáře v budově KMO.

Odbor věd společenských

Vlastenecký spolek musejní v Olomouci rozhodl na své mimořádné valné hromadě dne 20. listopadu 1951, že se rozejde a že veškeré své sbírky odkáže Krajskému museu. Pro nedostatek místa v dnešních Zprávách činíme o tom jen tuto malou poznámku a k celé věci se vrátíme v příštím čísle. Dnes jen tolik, že přínos sbírek musea Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci je tak veliký, že vytvoří jádro našich sbírek především v odboru věd společenských.

- *Oddělení dějin dělnického hnutí* (A. T r a v ě n e c). V rámci nové, aktualisované funkce museí přistupuje KMO ještě v tomto roce k vybudování široce založeného oddělení z období nejnovější historie, k dějinám dělnického hnutí (v těsném spojení s vývojem průmyslu a zemědělství) v kraji Olomouckém. Pracovníci KMO v Olomouci, za spolupráce celé veřejnosti dělnické, rolnické i úřadů chtějí aspoň v základních rysech tento dialektický tok „dějin dělnického hnutí“ v kraji zachytit.

- KMO převzalo pro nově se tvořící Krajskou galerii umělecká díla z bývalé galerie zámku Loučná, mezi nimiž se nachází řada děl významných světových mistrů. KMO se dále podařilo získat pro sbírky Krajské galerie několik cenných obrazů a soch z církevního majetku, které byly uloženy dosud v Olomouci-Chválkovicích. KMO jedná rovněž s církevním referátem KNV v Olomouci o převzetí bývalé olomoucké arcibiskupské galerie. V Krajské galerii budou tedy zastoupena nejen díla vynikajících mistrů našich, nýbrž i mistrů světových a tak se bude moci olomoucká galerie v brzké době zařadit mezi přední galerie v naší republice.

- *Objev. podzemních chodeb ve Šternberku.* Na upozornění správy městského musea ve Šternberku prozkoumal a zakreslil Václav B u r i a n, KMO, dne 25. října zbytky hradební věže a dvou podzemních chodeb (pravděpodobně gotických) v tídě dr Beneše ve Šternberku, odkryté při výkopu kanalisace. Základy hradební věže při č. p. 25/116, zděné z kusů lomového kamene, sahají do hloubky 140 cm. Obě chodby probíhají napříč pod ulicí u č. p. 29/118. Jsou sklenuty valenými klenbami o síle 40 cm, vytvořenými lomovými kameny (materiál: kulmské droby), spojenými vápennou maltou. Vyšší chodba je vylehčena druhým obloukem, jehož se dotýká 20 cm betonová plotna, zakrytá zvonivkovou dlažbou vozovky. Tato chodba je 110 cm vysoká a 150 cm široká. Zřejmě se o ní vědělo již dříve, neboť je vyplněna zdivem z pálených cihel, kterým probíhá vodovodní

potrubí. Při jeho kladení byla pravděpodobně také porušena původní úroveň chodby, jak je patrné z vrstvy žlutky smíšené s pískem, mocné 70 cm. Druhá chodba 160 cm široká a 60 cm vysoká je vyplněna zásypem s kusy kamene. Prostora pod touto chodbou a také nejbližší okolí obou objektů je vyplněno hlínou, smíšenou s lomovým kamenem. Ostatní terén tvoří 260 cm i větší vrstva náplavu terasových šterků s podlozím přemístěných sprašových hlín.

• *Z oddělení pro prehistorii KMO.* 20. listopadu odevzdal s. Vojtěch Ječmínek, traktorista ČSSS-hospodářství Grygov, Krajskému museu v Olomouci sekeromlat z pozdní doby kamenné (jevišovický typ), který našel začátkem listopadu 1951 při vláčení v trati „Pouhary“ asi 300 m od lesa Království u Grygova. Je to příklad toho, jak právě traktorista má při hluboké orbě příležitost zachránit mnohou památku hmotné kultury pračlověka.

• Ve dnech 31. října a 9.—10. listopadu byl kolektivem V. Burian—J. Lakosil—J. Hudeček—J. Bartošek—A. Zavadil roztříděn a odtransportován inventář zámků Loučná a Velké Losiny, uložený v zámku ve Velkých Losinách. Nábytek byl rozdělen do tří tříd. Nejlepší kusy byly ponechány jednak na losínském zámku, jednak odvezeny do zámku v Náměšti n. H., kde doplní prázdné interiéry. Užitečným nábytkem byly vybaveny inspekční pokoje a vědecké pracovny ve V. Losinách a na Úsově. Část nábytku byla odvezena do KMO, kde jí bude využito pro uložení studijních sbírek a doplnění kancelářského zařízení. Nábytek zařazený do třetí třídy je určen k rozprodeji. Stejně byla vyříděna část obrazů. Z 26 beden porcelánu a skla, převezených do KMO, bude část deponována v Náměšti n. H., část ve Vel. Losinách, kde bude tvořit doplněk instalovaného nábytku.

• Vyzýváme všechny badatele, kteří v letošním roce vypracovávali pro KVK průzkumná témata, anebo kteří dosud nevyúčtovali sběrné akce KMO, aby tak učinili nejpozději do 20. prosince 1951. Na později došlá vyúčtování nebudeme moci brát zřetel.

• • **SLUKO.** KMO je od počátku budováno jako ústav nového typu, naprosto odlišný od dosavadních museí. Je to dáno povahou jeho práce, která spočívá ve velké míře vedle činnosti odborně vědecké, popularizační a lidovými především v práci výzkumnické a průzkumnické, jež slouží plánovacím a hospodářským potřebám kraje. Proto ke KMO byly z usnesení rady KNV přičleněny tyto instituce: Krajská galerie s Domem umění, s nimiž přebíráme od 1. ledna 1952 veškerou výstavnickou činnost v Olomouci a řízení výstavnictví v Olomouckém kraji, dále zámek v Náměšti n. H., zámecké lesnicko-lovecké museum v Úsově, zoologická a botanická zahrada v Olomouci, hvězdárna v Olomouci a ornithologická stanice v Přerově.

Z toho vyplývá, že název Krajské museum pro celou tuto složitou instituci už nevyhovuje, protože neodpovídá ani obsahu práce ani jeho rozsahu, šířce a hloubce. Proto se rada KNV v Olomouci usnesla, aby tento nový ústav nesl i nové jméno, a to „Studijní a lidový ústav kraje Olomouckého“, zkratka SLUKO. Z toho, co bylo uvedeno výše, vyplývá, že Krajské museum bude jednou z částí této nové instituce. A poněvadž se tak stane 1. ledna 1952, příští naše Zprávy, vydané k Novému roku 1952, ponесou už tento nový název v záhlaví. Budou to tedy Zprávy SLUKO.